

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Transmisja wartości w rodzinie”

Transmisja wartości w rodzinie to proces wielopokoleniowego przekazywania norm, przekonań i wzorców, które kształtują tożsamość człowieka i jego relacje społeczne. W dobie dynamicznych przemian społeczno-kulturowych, wpływu mediów i globalizacji, tradycyjny model transmisji wartości ulega modyfikacjom, co rodzi pytania o jego aktualny kształt i efektywność. Rozprawa doktorska poświęcona temu zagadnieniu podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, jakie wartości dominują wśród młodego pokolenia, jakie podmioty mają kluczowy wpływ na ich kształtowanie oraz w jakim stopniu deklarowane wartości znajdują odzwierciedlenie w codziennych wyborach i postawach. Badania przeprowadzone wśród studentów, jako przedstawicieli pokolenia Z, pozwoliły na weryfikację hipotez dotyczących hierarchii wartości, czynników wpływających na ich preferencje oraz mechanizmów ich przekazu w rodzinie.

W pierwszym rozdziale przedstawiono rodzinę jako podstawowe środowisko transmisji wartości, uwzględniając wpływ przemian społecznych, które determinują jej współczesny kształt. W kontekście globalizacji, rewolucji informacyjnej i dynamicznych zmian ról społecznych rodzina przestała być wyłącznym źródłem kształtowania wartości, co skutkuje rosnącą konkurencją innych podmiotów – szkoły, grup rówieśniczych czy mediów. Podjęto analizę reinterpretacji ról rodzicielskich, podkreślając wzrost znaczenia indywidualizmu i autonomii młodego pokolenia, a także osłabienie tradycyjnych struktur opartych na hierarchii i autorytecie. Przeanalizowano także funkcje socjalizacyjne i wychowawcze rodziny, wskazując, że mimo wpływu nowoczesnych technologii i zmian stylu życia, rodzina nadal pozostaje kluczowym czynnikiem formowania systemu wartości. Istotnym aspektem tego rozdziału była również analiza więzi i relacji rodzinnych w kontekście ich wpływu na kształtowanie postaw moralnych dzieci i młodzieży. Wskazano, że jakość relacji między rodzicami a dziećmi, sposób komunikacji oraz wzorce zachowań mają zasadnicze znaczenie dla procesu internalizacji wartości.

Drugi rozdział koncentruje się na świecie wartości współczesnej młodzieży, ukazując ich hierarchię oraz zmieniające się kryteria oceny. Podjęto próbę klasyfikacji wartości preferowanych przez młode pokolenie, wykorzystując zarówno tradycyjne teorie aksjologiczne, jak i wyniki współczesnych badań nad świadomością moralną młodzieży.

Omówiono koncepcje wartości według Rokeacha, Schwartza, Sprangera i Hartmanna, jednak szczególną uwagę poświęcono fenomenologicznej teorii wartości Maxa Schelera, która stała się podstawą metodologiczną niniejszych badań. Analiza wartości moralnych, estetycznych, witalnych, hedonistycznych i religijnych pozwoliła na wskazanie, które z nich dominują w badanej próbie oraz jakie czynniki wpływają na ich preferencję. Zwrócono również uwagę na wpływ zmian cywilizacyjnych na proces wychowania, podkreślając znaczenie edukacji aksjologicznej w szkołach i na uczelniach. Przedstawiono modele i kierunki pracy wychowawczej, wskazując, które z nich są najbardziej skuteczne w kształtowaniu postaw moralnych młodego pokolenia.

W trzecim rozdziale omówiono założenia metodologiczne badań własnych, prezentując zastosowaną orientację badawczą oraz metody i techniki badawcze. Przyjęto metodologię mieszaną, łączącą podejście ilościowe i jakościowe, co pozwoliło na uzyskanie szerokiego obrazu badanej problematyki. W badaniach ilościowych wykorzystano Kwestionariusz Wartości Schelerowskich (SWS-60), który umożliwił określenie hierarchii wartości studentów oraz wpływu zmiennych socjodemograficznych, takich jak płeć, miejsce zamieszkania, kierunek studiów czy częstotliwość praktyk religijnych. Natomiast badania jakościowe, realizowane w formie wywiadów pogłębionych (IDI), pozwoliły na analizę sposobu interpretacji wartości przez badanych oraz ich refleksji nad przekazem aksjologicznym w rodzinie. W rozdziale przedstawiono także szczegółową charakterystykę próby badawczej oraz omówiono organizację i przebieg badań.

Czwarty rozdział zawiera prezentację wyników badań dotyczących transmisji wartości w rodzinach osób studiujących. W pierwszej części przedstawiono analizę wartości preferowanych przez studentów w zależności od zmiennych socjodemograficznych, co pozwoliło na identyfikację kluczowych trendów w obrębie ich hierarchii wartości. Następnie omówiono podmioty odpowiedzialne za transmisję wartości i ich wpływ na kształtowanie postaw badanych. Wyniki badań potwierdziły dominującą rolę rodziców i dziadków jako głównych nośników wartości, natomiast wpływ nauczycieli, duchownych oraz mediów okazał się mniej znaczący. Analizując spójność codziennych działań studentów z deklarowanymi wartościami, zauważono, że chociaż większość badanych wskazywała rodzinę, relacje międzyludzkie i rozwój jako kluczowe wartości, ich realizacja w codziennym życiu była często ograniczona przez tempo współczesnego świata, obowiązki akademickie i wpływ nowych technologii.

W ostatnim, piątym rozdziale podjęto dyskusję nad uzyskanymi wynikami i dokonano ich interpretacji w kontekście postawionych hipotez. Wyniki badań potwierdziły, że młode pokolenie nadal ceni wartości rodzinne i moralne, jednak ich realizacja jest często modyfikowana przez współczesne wyzwania cywilizacyjne. Stwierdzono, że osoby wychowane w rodzinach o silnym przekazie aksjologicznym wykazują większą spójność między deklarowanymi wartościami a codziennymi działaniami. Ponadto zauważono, że czynniki takie jak religijność, miejsce zamieszkania czy kierunek studiów mają istotny wpływ na preferencje aksjologiczne studentów. Podkreślono także rosnące znaczenie edukacji aksjologicznej oraz konieczność współpracy między rodziną, szkołą i instytucjami społecznymi w celu skutecznego przekazu wartości kolejnym pokoleniom.

W zakończeniu podsumowano główne wnioski płynące z badań, podkreślając kluczową rolę rodziny w procesie transmisji wartości. Mimo że współczesne zmiany cywilizacyjne stwarzają nowe wyzwania dla wychowania, to rodzina wciąż pozostaje fundamentalnym środowiskiem kształtowania postaw moralnych i społecznych. Wskazano na potrzebę wzmacniania roli rodziców jako świadomych wychowawców oraz promowania wartościowych wzorców w mediach i edukacji. Przedstawiono także rekomendacje dla praktyki pedagogicznej, sugerując konieczność rozwijania programów edukacyjnych wspierających kształtowanie wartości oraz inicjatyw sprzyjających budowaniu więzi międzypokoleniowych. Ostatecznie podkreślono, że transmisja wartości w rodzinie to nie tylko przekaz norm i zasad, ale także budowanie relacji opartych na bliskości, dialogu i wzajemnym szacunku, które stanowią fundament stabilnego i harmonijnego społeczeństwa. Rozprawa doktorska została zwieńczona bibliografią oraz aneksem zawierającym kwestionariusz ankiety i scenariusz wywiadu pogłębianego.